

Nederlandsch Boschbouw-Tijdschrift

Oprichter Dr. J. R. Beverstuis
Orgaan van de

Nederlandsche Boschbouwvereniging

13e Jaargang

No. 4

April 1940

Oorspronkelijke Bijdragen

TIEN JAAR VELUWSCHE BOSCHBRANDWEER

door

C. M. VAN 'T HOFF.

Op 22 Januari van dit jaar was het 10 jaar geleden dat, door het initiatief-telefoongesprek van den Burgemeester der gemeente Barneveld met schrijver dezès, te Putten de eerste vergadering plaats vond, welke weinige weken later reeds leidde tot de oprichting van de Veluwsche Boschbrandweer.

Het heeft dus wellicht eenig nut het een en ander over de in die verstreken jaren opgedane ervaringen mede te deelen.

In de September-aflevering van den jaargang 1934 van dit tijdschrift komt van de hand van houtvester Schenkenberg van Mierop een zeer volledig overzicht voor van de organisatie en van het werkgebied, waarover deze dienst zijne bemoeiingen uitstrekt. Ten deze moge ik dus volstaan daarnaar te verwijzen; ik heb daaraan nog slechts enkele later tot stand gekomen verbeteringen toe te voegen.

Als zoodanig is in de eerste plaats te noemen de voor onze organisatie zeer belangrijke uitbreiding van de automatisering van het Rijkstelefoonnet; deze heeft het snel doorgeven van berichten in hooge mate bevorderd.

Het is dan ook in verband hiermede dat korten tijd geleden besloten werd de brandtorens, welke, op één na, alle nog slechts van particuliere telefoonlijnen van onze organisatie voorzien waren, thans te doen aansluiten aan het Rijkstelefoonnet. Tot het doen van deze belangrijke stap werden wij mede in staat gesteld door de bijzondere medewerking, welke wij van de zijde van het Hoofdbestuur der P.T.T. ten deze mochten ondervinden, welk lichaam ons overigens van den aanvang van onzen arbeid af in meerdere opzichten op de aangenaamste wijze heeft gesteund.

Voorts zal door den bouw in dit voorjaar van een 20 m hooge ijzeren brandtoren nabij de Woeste Hoeve, welke toren, evenals die op den Stakenberg het eigendom zal zijn van onze organisatie, de bewaking van een groot gedeelte

van ons werkgebied nog intensiever kunnen plaats vinden en zal het aantal uitkijkposten daarmee tot 17 zijn gestegen.

De melding van een brand, die door een toren werd waargenomen, geschiedde tot voor kort op grond van aflezing op de verdeelde schaal van een z.g. oriënteringsplaat met draaibare naald. De ervaring heeft geleerd dat de inrichting van die plaat nog niet doelmatig was. Het ligt daarom in de bedoeling voor het binnenkort aanbreekend seizoen 1940 de platen zoodanig te wijzigen, dat foutieve aflezingen, die nog te veelvuldig voorkwamen, absoluut vermeden kunnen worden. Alsdan zal mede ondervangen zijn dat de wakers, in stede van de plaat af te lezen, namen van terreinen noemen, welke op schatting berusten, die niet altijd juist blijken.

In verband met de veelal zeer gure, koude weersgesteldheid in het voorjaar, welke juist het brandgevaar in bosch en heide zoo zeer vergroot, zoodat waakzaamheid dan extra geboden is, zijn de torens enkele jaren geleden van „glazen huisjes” voorzien, die, zonder het uitzicht te belemmeren, behoorlijke beschutting geven. Het is, met name op zeer heldere dagen, meerdere malen voorgekomen dat de torenwachters een brand meldden op groote afstand (zelfs 35 km) van hun standplaats. Een dergelijke vorm van activiteit dient vanzelfsprekend beperkt te worden, aangezien zulk een brand natuurlijk door de in de directe nabijheid daarvan voorkomende toren wordt waargenomen en gemeld en dus de persoon, die het bericht van dezen laatsten wachter ontvangt, de Rijkstelefoonlijn niet bezet mag vinden door den te grooten ijver van den eersten waarnemer.

Zooveel mogelijk wordt het al of niet bezetten van de torens van één punt uit geregeld. Dit voor wat betreft de betere meldingsdienst, de kosten hiervan worden volledig door de organisatie gedragen.

Het is door voornoemd artikel in dit tijdschrift bekend op welke wijze door middel van de torenggegevens de juiste plaats van den brand wordt bepaald.

De tijd heeft vervolgens doen zien dat het uitrukken der voor eenige brand eerstaangewezen groepen steeds voldoende snel plaats vindt en ook losse blusschers zich in den regel in ruime mate komen melden en dan dadelijk van gereedschap uit de depotauto's kunnen worden voorzien, zoodat kort na het ontstaan van den brand het blusschingswerk een aanvang kan nemen.

Veelal blijkt dan evenwel niet alleen leiding, maar krachtige leiding, die met recht voorgaat in den arbeid, noodig om snel resultaat te bereiken. Met name is ons meerdere malen gebleken dat niet steeds in beteekenende, dat wil in dit geval zeggen afdoende, mate gebruik wordt gemaakt van soms weliswaar zeer korte, doch uiterst waardevolle oogenblikken van windstilte, die gedurende elken brand zijn waar

te nemen en die juist de momenten zijn, waarop met inzet van alle krachten vaak verrassend snelle blussching kan worden bereikt. Het is dan dat de leiders niet moeten volstaan met orders uitgeven, maar ten voorbeeld zelf mee moeten ingrijpen. Dat de mededeeling van snelle aanwezigheid van blusschers op de Veluwe niet in strijd is met de waarheid wordt wellicht het beste geïllustreerd door de uiting van een mogelijk op dat oogenblik niet al te wel denkend Veluwnaar, die luidde: Er is niks meer an, ze bunt er veul te gauw bie." En toch, al moge dit juist wezen, al moge door die groote activiteit der groepshoofden en groepsleden — waarmede, wel te bedenken, onze organisatie staat of valt — menige brand snel na het uitbreken bedwongen zijn, wij mogen nooit vergeten, en wij wijzen daarop ook bij voortdoring: Hoe goed een boschbrandweer ook georganiseerd moge zijn, hoe spoedig en krachtadig zij ook moge toeschieten ter bestrijding en inperking van het vuur, altijd blijft de mogelijkheid dat, in het bijzonder de weers-, doch ook andere omstandigheden dermate ongunstig zijn, dat snelle blussching eenvoudig ondoenlijk is. Als voorbeeld hiervan denk ik aan de boschbrand welke kort na het beëindigen van de excursie der N.B.V. in het Speulderbosch op 2 Juni 1934 tegen des middags 4 uur in het landgoed De Dellen nabij Heerde uitbrak. De deelnemers aan dien tocht zullen zich mogelijk de toen heerschende weersgesteldheid nog herinneren, het was uitermate droog en er stond een krachtige Oostelijke tot Noordoostelijke wind.

In dergelijke gevallen, evenals in 1929 bij de groote branden te Zelhem en te Kootwijk, is de inperking van het onheil uiterst moeilijk. Het behoud van het overgrootste gedeelte van De Dellen is dan ook o.m. te danken aan het feit dat de Dellen in de tweede helft van den middag uitbrak. Mede is bij die brand gebleken hoe een volkomen schoone brandstrook van 40 m breedte nog onvoldoende kan zijn ter voorkoming van overslaan van het vuur, want stukken brandend materiaal van vliegdennen in het Militair terrein van de Legerplaats bij Oldebroek zijn toen over een dergelijke afstand door den wind verplaatst en hebben aldus de brand in de Dellen veroorzaakt.

Hoezeer dit feit ook aan de praktijk ontleend moge zijn, een ieder zal verstaan dat het geenszins voet vermag te geven aan de gedachte dat het aanleggen, en vooral het *instand houden* van brandvrije strooken, van geen beteekenis zou wezen ten aanzien van de beperking van een brand. Hoe menige brand toch (waarbij de omstandigheden minder troosteloos waren dan in het beschreven voorbeeld) is niet door dergelijke strooken met succes bestreden. Dit geldt niet slechts voor heidevelden, waar brand in de kortere of langere vegetatie onmiddellijk op zulk een strook tot staan komt of

door het ontsteken van tegenvuur daarlangs kan worden beperkt. Het geldt evenzeer voor bosschen. De ervaring was de navolgende: In een boschcomplex waarin een brand was uitgebroken en een zoodanige veilige strook in goeden staat werd aangetroffen kon door het tegenbranden vanaf die strook het groote vuur worden opgevangen en daardoor de blussching worden bewerkstelligd. Terecht en met nadruk wordt dan ook telkenjare aan de bij de Veluwsche boschbrandweer aangeslotenen het groote belang van deze veiligheidsmaatregelen voorgehouden en verzocht aan de totstandkoming daarvan te willen medewerken. Helaas moet worden vastgesteld dat hieraan op de Veluwe nog zeer veel ontbreekt. Men schenkt er nog te weinig aandacht aan dat men door nalatigheid in deze niet slechts zijn eigen bezit, doch evenzeer dat van zijn buurman aan een groot gevaar bloot stelt.

Ook een andere veiligheidsmaatregel wordt door vele eigenaren van bosch en heide nog over het hoofd gezien: hoewel hierop verschillende malen in ons jaarlijksch rondschrijven is gewezen, n.l. op de beveiliging van hunne terreinen tegen branden, die kunnen ontstaan door spoor- of tramwegen. Er wordt door hen nog te zeer vergeten dat zij hunne bezittingen en de mogelijkheid tot het verkrijgen van schadevergoeding in geval van door die vervoermiddelen gestichte onheilen niet veilig hebben gesteld, noch ten deze gewaarborgd zijn indien zij niet ook op hun grond brandstrooken hebben aangelegd. Sinds de nieuwe regeling ten aanzien van het geven van schadevergoeding door exploitanten van spoor- of tramlijnen in de wet werd gewijzigd ten voordeele van de bezitters van de aangrenzende gronden hebben deze lichamen alle voorgeschreven maatregelen genomen, doch van de zijde der bosch- en heide eigenaren ontbreekt hieraan nog heel veel.

Ik noemde zoeven de afdoendste, maar ook gevaarlijkste wijze van brandblussching, n.l. het tegenbranden. Menigmaal werd ons de vraag gesteld in welke gevallen het nemen van deze maatregelen gerechtvaardigd is en wie daartoe bevoegd is. In de Instructie der boschbrandweergroepen staat opzettelijk met vette letters gedrukt dat het groepshoofd tot het ontsteken van een tegenbrand de vergunning van den eigenaar, c.q. van den beheerder van het betreffende terrein noodig heeft. Deze personen zijn bij een groote brand echter niet steeds aanwezig of bevinden zich op het daartoe geëigend oogenblik niet altijd op de plaats waar zulk een tegenbrand ontstoken moet worden. Teneinde nu eventueele moeilijkheden het hoofd te bieden werd in de aan elk der aangeslotenen gezonden regeling hieromtrent het navolgende bepaald:

Een lid van het Bestuur of van het Werkcomité is jegens

aangeslotenen slechts aansprakelijk voor schade tengevolge van brand ontstaan aan den eigendom van laatstgenoemden voor zoover deze kunnen aantoonen dat de schade een gevolg is van een grovelijk roekelooze daad van zulk een lid of van een grovelijk roekelooze daad van dengenen die daarbij gehandeld heeft op instructie van zulk een lid. In geen geval is eenig lid aansprakelijk voor een daad van een medelid.

Aangezien hieruit blijkt dat de lastgeving tot het ontsteken van een tegenvuur slechts door een met dergelijk werk vertrouwd persoon (die derhalve de voorwaarden tot het met succes ten uitvoer brengen van zulk een maatregel kent) zal worden gegeven en niet dan in uiterste noodzaak, omdat geen andere wijze van inperking van den brand uitkomst zou brengen, meent onze organisatie aldus de voor bosch- en heide-eigenaren veiligste weg te bewandelen. In de verstreken jaren werd het tegenbranden dan ook menigmaal met goed resultaat toegepast en hebben zich geenerlei moeilijkheden daarbij voorgedaan. Een ieder bleek wel zóó sterk doordrongen van het groote risico, aan het tegenbranden verbonden, dat steeds de komst van een deskundige werd afgewacht alvorens tot eenige actie werd overgegaan.

Als ander voorbeeld van een zeer moeilijke brandblussching moge genoemd worden de heidebrand van 1939 bij Terlet. Hierbij werd het vuur dadelijk door een toevallig in de nabijheid aanwezige groep arbeiders aangegrepen, doch, tengevolge van den zeer krachtigen wind, verspreidde de brand zich in uitermate snel tempo waaivormig over het terrein, hetgeen de mogelijkheid van snelle blussching natuurlijk zeer beperkte. Men moet bij een dergelijk zeer uitgestrekt vlammenfront ook niet voorbij zien het feit dat de leider slechts op een punt kan zijn en veel derhalve aan hulpleiders moet worden overgelaten.

Het is bij heidebranden een nog wel eens voorkomend verschijnsel dat het blusschen van zulk een vuurzee feitelijk in zeer beteekenende mate geschiedt ter bescherming van de bosschen van een aangrenzende eigenaar; het is dan uitermate te betreuren indien deze laatste niet bereid blijkt een flink aandeel te nemen in de aan die blussching te kosten gelegde gelden.

Ten aanzien van de financieele opzet van onzen arbeid werd destijds reeds het een en ander medegedeeld en als voornaamste onderdeel daarvan dat de bijdrage in de kosten voor de aangeslotenen in het eerste jaar f 0,14 per ha bedroegen en dat dit bedrag in de volgende jaren dadelijk tot f 0,07 kon worden teruggebracht. Dit was tot en met 1939 het geval en de contribuanten hadden daarvoor o.m. recht op de betaling onzerzijds van 60 man per brand. Hoewel deze regeling niet tot onoverkomenlijke moeilijkheden heeft geleid, is het toch voor de toekomst beter geacht dat onze

kas niet slechts een gedeelte, doch alle bluschkosten van een brand voor haar rekening zal nemen. Hierdoor zal de tot nu toe noodzakelijke, doch niet altijd aangename navraag achterwege kunnen blijven. In verband hiermede moet de bijdrage per ha echter verhoogd worden tot f 0,10, welke maatregel, naar wij vertrouwen, noch een onoverkomenlijk bezwaar voor de aangeslotenen, noch voor onze geldmiddelen zal blijken te zijn.

Ten slotte nog het navolgende :

In tegenstelling met andere gedeelten van ons land komen op de Veluwe zeer vele aaneengesloten grovedennen- en heidecomplexen zonder eenige onderbreking met niet brandbaar bouw- of grasland voor. Plm. 20 % van het Nederlandsche bosch is gelegen in ons werkgebied, echter kwam hier slechts plm. 11 % der branden voor, hetgeen blijkt uit de onderstaande gegevens :

	Bosch- en heidebranden in Nederland	waarvan op de Veluwe
1934	500	56
1935	256	34
1936	160	15
1937	60	9
1938	260	22
	<hr/> 1236	<hr/> 136

Mochten wij in de eerste jaren van ons werk sympathiebetuigingen van vele corporaties en officieele instanties ondervinden (en van meerdere aangeslotenen bewijzen van instemming ontvangen) dit verblijdend feit (dat zich telkens nog weer in eenigerlei vorm manifesteert) zal ons ongetwijfeld een aansporing blijven onzen arbeid tot heil van het Veluwsch natuurschoon onverdroten voort te zetten.